

לקח מהפרשה

"וַיֵּשׁ אֲחִיו יִקְטָן..." (י' כה')

רש"י: "יקטן - שהיה ענו ומקטין את עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו..."

זו הייתה הנהגתם של כל גדולי הדורות להקטין את עצמם עד כמה שאפשר. בספר שיצא לאור בשנת תרס"ז מצאנו עובדה מרתקת המדובר בעותק נדיר של הספר 'גבורת ארי' על מסכת יומא של הגאון האמיתי רבן של ישראל ר' אריה לייב מחבר הספרים 'שאגת אריה' ו'טורי אבן'. מה שמיחד את ההדפסה הזו של הספר מכל אלו שקדמו לה הוא שהחפץ חיים זצ"ל היה זה שהביא את הספר לדפוס, כשהוצאות הדפוס מומנו על ידי גביר אחד...

מרתק אפוא להוכיח בתואר שבחר החפץ חיים לעצמו, ואילו מעלות הוא מכתיר את הגביר שסייע לו להדפיס את הספר. וכך נכתב בהקדמת הספר: יצא לאור על ידי הרב ר' ישראל מאיר הכהן מראדין נ"י, ובהוצאת הרב הגביר המופלג בתורה וירא אלקים מו"ה דוד יצחק פינקלשטיין נ"י.

על עצמו מסתפק החפץ חיים בתואר - הרב ר' - אבל על התארים של שותפו - המופלג בתורה וירא אלקים - הוא אינו מוותר.

ענווה מביאה את האדם לדרגות נשגבות ולמציאת חן בעיני אלוקים ואדם. זכורני בעת שלמדתי בישיבת סלבודקה התכנסו פעם בהיכל הישיבה כמה מגדולי תלמידי החכמים שנשאו ונתנו בעומקה של סוגיה. זה שואל וזה משיב, זה מקשה וזה מתרץ, וכדרכה של תורה התלהטה בהיכל התורה אש קודש שגיציה התעופפו לכל עבר.

והנה, מתרחש לו לפתע מחזה מופלא. אחד הגדולים העלה שאלה חמורה, ובחור שעמד בקרבת מקום והאזין לדברים, ידע את התשובה, אבל...

במקום להזדקף בגאון ובגאווה לפני ראשי עם קודש שניצבו בהיכל ולומר את התשובה, פנה הבחור המצוין ההוא אל עמיתו שניצב אף הוא במקום ולחש לו את התשובה כדי שיאמרנה לפני הנושאים והנותנים תוך שהוא אוסר עליו לגלות מי הוא בעליה האמיתיים של התשובה.

וכך היה. הבחור השני עמד והרצה את הפתרון לשאלה הקשה, וכיוון שהיו הדברים מאירים כנתינתם בסיני, קילסוהו התלמידי חכמים מאוד על כך בעוד שהכבוד האמיתי היה מגיע לבחור הראשון שלחש את התשובה באוזניו. הייתי עד למחזה הנאדר ואמרתי לעצמי שכדאי מעתה לעקוב אחרי הבחור הראשון ולראות מה יעלה בגורלו שהרי לא יתכן שהקב"ה לא ישלם לו על מעשה גדול שכזה...

הבחור ההוא צמח וגדל לאחד ממרביצי התורה הגדולים של דורנו, וזכה לסייעתא דשמיא נפלאה בכל דרכיו. וכל כך למה? אולי מפני שבמעשה זה של גילוי התשובה לעמיתו וסירובו לקבל את הכבוד לעצמו מצא חן בעיני אלוקיו...

(עפ"י עלינו לשבח)

פינת ההלכה

אמירת יעלה ויבוא בראש חודש

א: ראש חודש חשוון חל השנה ביום שישי ושבת. בראש חודש ובחול המועד אומרים "יעלה ויבוא" בתפלה.

ב: מי ששכח לומר "יעלה ויבוא" בליל ראש חודש, ונזכר לפני שאמר 'ברוך אתה ה' של 'המחזיר', חוזר ואומר "יעלה ויבוא".

ג: אם נזכר רק אחרי שאמר ה' - של ברכת 'המחזיר', ימשיך 'המחזיר', ולא חוזר. וטוב שיאמר "יעלה ויבוא" ב'אלקיי נצור'.

ד: אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפלת שחרית או מנחה של ראש חודש, צריך לחזור כמו שיתבאר בהמשך.

ה: אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילות חול המועד גם בתפלת ערבית צריך לחזור כמו שיתבאר.

ו: אם נזכר אחרי שאמר - 'ברוך אתה ה' - לפני שאמר "המחזיר", יסיים "למדני חוקיך", יאמר "יעלה ויבוא", וימשיך 'ואתה ברחמך וכו' ברוך אתה ה' המחזיר' וכו'.

ז: אם נזכר אחרי שאמר את המילה 'המחזיר', יסיים 'שכינתו לציון' ולפני 'מודים', יאמר "יעלה ויבוא", וימשיך 'מודים' וכו'.

ח: אם נזכר אחר שהתחיל 'מודים', חוזר ל'רצה', ויאמר "יעלה ויבוא". וימשיך "ואתה ברחמך" וכו'.

ט: אם אמר כבר 'יהיו לרצון' האחרון גם אם לא עקר רגליו - חוזר לראש התפילה.

י: מי שסיים את התפלה ולא זכר אם אמר יעלה ויבוא צריך לחזור ולהתפלל את כל תפלת העמידה מהתחלה.

יא: מי שצריך לחזור להתפלל מתחילת התפלה, יכול להתכוון לצאת בחזרת הש"ץ ויקשיב לכל מילה כמו שמתפלל בעצמו, ולא יענה 'ברוך הוא וברוך שמו' ולא יאמר מודים דרבנן רק יענה אמן על ברכות הש"ץ.

חכמת חיים: (מהספר שימח'ה)

'אל תהיה מקסימום וגם לא מינימום, כי גם במקסי וגם במיני יש מום

התלמיד ובית הספר / חלק א'

איך נעזור לילד לאהוב את בית הספר? האם המורים חייבים לאהוב את התלמידים? איך אנו כהורים יכולים לעזור לילד כדי שיהיה אהוב יותר? מדוע לפעמים אנו מגלים קשיים אצל הילד רק כשהוא גדול, ולא שמענו על הקשיים עד כה מהמחנכים? מתי לשתף את המורה בדברים אישיים שקורים בבית? ובכלל מה תפקידו של המורה, ומה אנו כהורים צריכים לצפות ממנו? כל זאת ועוד... נעסוק אי"ה בשבועות הקרובים. ילדינו נמצאים בבית הספר בממוצע כרבע יממה, ובשעות 'הטובות' שלהם, כשהם ערניים ופעילים. מה תפקידו של בית הספר בעידן המחשב כשילד יכול ללמוד באותו זמן כמות הגדולה פי שלוש באופן עצמאי כשישב מול המחשב?

התשובה לכך פשוטה. בית ספר אינו רק מקום לימודים! אפשר ללמוד באופן עצמאי הרבה יותר. בית ספר אמור להיות בראש וראשונה מקום חינוך, מקור לחיקוי לצוות ולדגם מוצלח של ילדים אחרים. בית הספר אמור לתת לילד כלים להתמודדות חברתית, לפתח אצלו כישורים שונים כמו: קבלת סמכות, התנהגות במסגרת, פיתוח קורדינציה, פיתוח יכולת קריאה, כתיבה והבעה. בית הספר אמור לפתח את הילד מבחינה רגשית. כסיכום: ב"ס הוא מיני חיים, שמכין את הילד לחיים האמיתיים. איך נגרום לילד לאהוב את מקום הלימודים על כך אי"ה בשבוע הבא.

בהצלחה ושבת שלום, שושנה.

"וישלח את העורב ויצא ויצא ושוב..."

(ח' ז')

מדוע לא שלח מיד את היונה אלא הקדים ושלח את העורב? אלא, המבול בא לעולם בגלל הרשעים. והנה כשרצה נח לדעת אם פסק המבול, היה צריך לשלוח ולהיוודע אם עדיין קיימים רשעים בעולם. ולשליחות כזו אין היונה התמימה מתאימה, לפי שאותה אפשר לרמות ולהערים עליה במסווה של צביעות. אבל לגבי העורב ידע שיכיר את מינו. (הרב צבי הירש ברלין)

"והנה עלה זית טרף בפיה"

רש"י: 'אומר אני שזכר היה'.

כי היונה חזרה לעת ערב עם עלה זית בפיה. לא יכלה איפה היונה להוציא הגה מפיה כל היום, ולא יתכן אצל נקבה שיעבור עליה כל היום בשתיקה.

(בשם ר' אייזל חרין)

סיפור לשבת

שבת מאלפת / עודד מזרחי

במלחמת העולם הראשונה שלטו בארץ הטורקים. הם אסרו לאגור נפט מעל הכמות היומית הנצרכת, ומי שיאגור ייענש בכל חומרת הדין וצפוי לעונש מוות. רבי יוסף לוי חגיז, איש ירושלים, אמיד ובעל אמצעים שעבר ליפו, הבין שהנפט מבוקש ביותר בזמן מלחמה וקנה עבור אחיו היהודים כמות גדולה של פחי נפט והחביאם בבאר באחד מפרדסיו בפתח-תקווה. באחת השבתות הגיעה פלוגת חיילים לערוך חיפוש בפרדס. אחד החיילים השתחל לבאר, וגילה את הנפט. הקצין הטורקי שאל את השומר הערבי למי שייך הפרדס והוא ניסה להתחמק, אבל לאחר שהקצין לא הרפה נאלץ לגלות כי בעל הפרדס מתגורר ביפו ובא לפרדסיו בפתח-תקווה לעתים תכופות.

"קח את הסוס ורכב לבעל הפרדס!", ציווה הטורקי, "ואמור לו כי בפקודת האימפריה הטורקית עליו להתייצב מיד, ואם יסרב מר יהיה גורלו". השומר התחנן: "אבל הוא לא יבוא היום כי אסור ליהודים לרכב על סוס בשבת". דברי השומר העלו את חמת הקצין הטורקי והוא החל לצעוק: "רוץ מיד והבא לכאן את בעל הפרדס, ואם לא יבוא מרצונו הטוב, אני אדאג להביא אותו. לפקודתו של קצין טורקי אף אדם לא העז לסרב!" השומר רכב על הסוס ויצא בהול ליפו. אחרי רכיבה של כמה שעות הגיע ליפו ומצא את רבי יוסף לוי בסעודת השבת כשהוא מזמר זמירות בנחת.

השומר סיפר למעסיקו בפחד שהטורקים גילו את הנפט וציוו עליו לקרוא לבעל הפרדס שיגיע מיד לפרדסו. רבי יוסף לוי סיים את זמירותיו וברך ברכת המזון. בסיימו פנה לשומר: "קודם כל, התר את הסוס ממושכותיו וקשור אותו לעץ שבחצר! מי התיר לך לרכב על סוסי בשבת?! עתה קח חמור או סוס בשוק של יפו וחזור לפרדס. אמור לקצין שהיום אצלי שבת וצו האלוקים מחייב אותי יותר מפקודתו של קצין טורקי". וזכור: מי שמפחד מאלוקים לא מפחד מאף אחד. "אמרת לי לקצין שלא תבוא בשבת", אמר הערבי, "אבל הוא לא האמין לי". השומר הערבי שב עם סוס אחר לפרדס בפתח-תקווה. הקצין שחיכה במקום תמה לראות את השומר מגיע בגפו וכעס מאוד לשמע תשובתו. הוא השאיר שני חיילים במקום והחליט לחזור למחרת בבוקר.

רק למחרת הופיע רבי יוסף לפרדסו, והתייצב בפני הקצין. "מדוע לא באת אתמול?!", הרעים הקצין בקולו. "מצווה אני על ידי מי שגבוה ממך שלא לבוא בשבת", ענה ר' יוסף בשלווה. "מי ציווה עליך לסרב פקודה?" "אלוקים", ענה רבי יוסף, והמשיך "אם היית מקבל פקודה מהסולטן, וקצין אחר היה מצווה עליך אחרת, למי היית מציית?! הלא גם אתה מאמין שאלוקים הינו מלך על כל המלכים ופקודותיו מחייבות את כולם!" "ומהו הנפט שמצאתי בפרדסך?", אמר הקצין בלעג, "האם גם זו מצוות אלוקים?" "בוודאי", ענה רבי יוסף מיד, "האם יעלה בדעתך כי אאגור נפט עבורי ואסכן את חיי? כל זה הכנתי עבור העניים שיש להם משפחות גדולות ואין להם במה לחמם אוכל לילדיהם. תוכל לברר ביפו ובירושלים אם אני חי בשבילי או בשביל העניים". "אבל האם לא ידעת שאתה צפוי לעונש כבד על כך?!", תמה הקצין. "מי שדואג לעניים אלוקים מגן עליו, ואם תעזור לי לקיים מצווה זו, אלוקים יגן גם עליך. בעת מלחמה כולנו זקוקים לעזרתו ביתר שאת". הקצין הרהר מעט ואמר לרבי יוסף: "אני בעצמי מאמין באלוקים ומכבד מאמינים. אילו היית מגיע אתמול בשבת, לא הייתי מאמין לדברך על דאגה לעניים. אבל כיוון שנוכחתי שאתה באמת מאמין באלוקים, ומוכן לסכן את חייך ובלבד שלא תעבור על ציווי, אני למד שאתה איש תם וירא אלוקים. לכן אני משחרר אותך ומשאיר את הנפט ברשותך..."